

TITLUL I.

CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND CĂILE DE ATAC

Capitolul I

Noțiune și importanță

Secțiunea 1

Noțiune

1. Organizarea și funcționarea sistemului judiciar este expresia suveranității statale, fiecare țară având dreptul autonom să traseze conduita jurisdicțională, într-un cod demn de urmat atât de participanții interesați nemijlocit în realizarea drepturilor subiective, cât și de autoritatea investită cu puterea de a tranșa un anumit diferend. Dreptul afirmat se concretizează în normarea precisă a instrumentelor procesuale de salvagardare a intereselor private, din care principalul îl constituie acțiunea civilă întregită cu toate elementele ce o compun¹⁾, inclusiv căile de atac deschise după parcurgerea procedurii în primă instanță.

Cunoscute încă în legiuirile străvechi²⁾, căile de atac au avut un

¹⁾ V.M. Ciobanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, vol. II, Ed. Național, București, 1997, p. 321; I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, ed. a 2-a, vol. II, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 115.

²⁾ După Codul Hamurappi, orice sentință putea fi atacată la rege, fie la Curtea regală din Babilon, fie la instanța domiciliului comun al părților, printr-un împuțernicit (Vl. Hanga, *Mari legiuitori ai lumii*, Ed. Lumina Lex, București, 1994, p. 83). În epoca incipientă, dreptul roman nu reglementa posibilitatea „apelării” hotărârii, dar „părțile puteau paraliza efectul ei prin intervenția la alt magistrat, egal în grad, care putea să se opuiе la executarea sentinței”, ce reprezenta un veto jurisdicțional de natură a opri executarea hotărârii (V.G. Cădere, *Tratat de procedură civilă*, Ed. Cultura Națională, București, 1928, p. 379), însă mai târziu se putea cere reformarea hotărârii de către instanța superioară, *iniquitatis sententiae querela* (E. Garsonnet,

parcurs ascendent, devenind proprii fiecărei țări¹⁾ care le-a adoptat și adaptat în funcție de realitățile economico-sociale și necesitatea asigurării unei **stabilități a circuitului juridic**, realizabilă prin eficientizarea actului de justiție generată de previziunea soluției jurisdicționale, finalizată prin epuizarea oricărui mijloc de desființare a ei.

Căile de atac apar ca un **mijloc de redirecționare a litigiului pe calea prescrisă de lege**, un instrument de reparare a neajunsurilor constatate în instanțele anterioare, de natură să restabilească „adevărul juridic” pe care trebuie să îl reflecte o hotărâre judecătorească, *rei iudicata pro veritate accipitur*²⁾. Nu în ultimul rând, căile de atac se înfățișează ca un **drept atribuit părților** litigante care sunt libere să decidă în a solicita exercitarea unei cenzuri asupra modului de judecată în instanța pe care o consideră prejudiciabilă.

Într-un final, căile de atac reprezintă mijloacele procesuale prin care participanții la procesul civil își exercită dreptul de a solicita, în condițiile legii, **controlul asupra hotărârii judecătorești** și desființarea acesteia dacă nu este conformă stării de fapt ori de drept rezultate din circumstanțele cauzei.

Ch. Cézair-Bru, Traité théorique et pratique de procédure civile et commerciale en justice de paix et devant les Conseils de prud'hommes, Librairie de la Société du Recueil Sirey, Paris, 1915, p. 11.). „Digestele” împăratului Iustinian reprezintă un model de reglementare, Cartea XLIX cuprinzând în 13 Titluri cadrul de exercitare a „apelului” (*VI. Hanga*, op. cit., p. 150-151).

¹⁾ În Italia, art. 323 C. proc. civ. statuează că, în afara regulatorului de competență, căile de atac împotriva sentințelor sunt apelul (art. 339-359), recursul în casație (art. 360-394), revocarea (art. 395-403) și opoziția terțului (art. 404-408), În Belgia, Codul judiciar, în art. 21, desemnează ca fiind căi ordinare opoziția (art. 1047-1049) și apelul (art. 1050-1072), iar extraordinare recursul în casație (art. 1073-1121), opoziția terțului (art. 1122-1131), cererea civilă (art. 1132-1139) și acțiunea recursorie (art. 1140-1147). Codul de procedură civilă al Franței cunoaște drept căi ordinare apelul (art. 542-570) și opoziția (art. 571-578), iar căi extraordinare opoziția terțului (art. 582-592), revizuirea (art. 593-603) și recursul în casație (art. 604- 639). În Germania, Codul de procedură civilă (ZPO) reglementează apelul („*Berufung*” – § 511-541), revizuirea („*Revision*” – § 542-566) și plângerea („*Beschwerde*” – § 567-577). Elveția, în sistemul federal, cunoaște recursul, revizuirea, cererile de interpretare și rectificare, reglementate prin Legea privind Tribunalul federal, intrată în vigoare la 1 ianuarie 2007.

²⁾ *E. Molcuț*, Drept privat roman, vol. I, T.U.B., București, 1979, p. 138.

Secțiunea a 2-a

Importanță

2. Hotărârea judecătorească este punctul final al unui drum judiciar deseori anevoios, ale cărui intersecții de raționamente converg spre un rezultat ce ar trebui să rezolve raporturile juridice dintre părți și care, într-un sistem ideal, s-ar bucura de deplina încredere a judecății unei singure instanțe. Suspiciunile nu pot fi ignorate și oricare dintre părțile litigante cugetă, în firea umană, dacă există o posibilitate de îndreptare a unor erori strecurate în gândirea judecătorului care a tranșat conflictul. Aici intervine rolul căilor de atac, menite să sporească încrederea că un număr mai mare de judecători va putea să dea o dezlegare justă raporturilor juridice deduse judecății, că sunt mai multe minți luminate care pot să descopere adevărul la care se speră.

Căile de atac pot fi privite ca ultime praguri jurisdicționale ce împiedică traversarea unei hotărâri care, în esența sa este, contrarie¹⁾ stării de fapt și de drept rezultate din ansamblul probațional incident pricinii, dar care își pot dovedi eficiența numai în măsura în care au fost parcurse²⁾. Existența lor reprezintă un imbold pentru judecător în preocuparea de a clarifica legal raporturile juridice ce îi sunt aduse în față, iar pentru părți și, uneori, pentru procuror principala pârghie de a solicita controlul în

¹⁾ A se vedea *I. Leș*, *Tratat de drept procesual civil*, ed. a 4-a, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 625.

²⁾ „O sentință, care reprezintă și ea regulatorul raporturilor juridice dintre părți, poate conține erori, false interpretări, sau alte cauze de nulitate, însă părțile nu pot declara direct nulitatea hotărârii judecătorești, care își va produce efectele sale așa cum a fost stabilită, chiar cu erorile evidente ce ar putea conține, atâta vreme cât părțile n-au înțeles a ataca acea sentință prin căile de atac deschise de procedura civilă și instituite tocmai pentru a garanta un maximum de echitate și o distribuție cât mai justă a dreptății; în acest sens a și fost necesar a supune hotărârile judecătorești unei verificări, fie în fața aceleași instanțe, fie în fața unui for superior. Numai astfel se poate ajunge la realizarea cât mai adevărată și complectă a echității și a libertăților sociale; numai pe această cale se poate înlătura greșala și arbitrarul, cari se strecoară de multe ori în cugetele omenești, strâmbând rațiunea obiectivă, necesară în cel mai mare grad acelor oameni, cari au înalta misiune de a distribui dreptatea” (*V.G. Cădere*, op. cit., p. 370-371).

instanța care a dat hotărârea ori alta superioară. În acest mod se poate nădăjdui la **crearea unei practici unitare**, deziderat menit să asigure previzibilitatea de care aminteam, iar justițiabililor să li se insuflă încrederea că judecata a fost corectă.

Capitolul al II-lea

Căile de atac în reglementarea actuală

Secțiunea 1

Căile de atac prevăzute de Codul de procedură civilă

§1. Precizări prealabile

3. Codul de procedură civilă (denumit în continuare „cod¹⁾”) constituie sediul comun în materia căilor de atac, ce înseamnă că se aplică ori de câte ori legea specială nu prevede un alt mijloc de control. Conceput după sistemele moderne²⁾, codul (în Titlurile IV și V din Cartea II) instituționalizează căile – ordinare și extraordinare – ce pot fi exercitate împotriva hotărârilor judecătorești și se preocupă în tot cuprinsul său să le individualizeze pe categorii de proceduri: contencioasă, necontencioasă, arbitraj, executare silită și speciale, din ultima exemplificând ordonanța președințială, măsurile asigurătorii, divorțul, împărțea la judiciară, cererile posesorii și materia comercială. Actualul³⁾ sistem procesual este conceput pe două grade de jurisdicție în instanțe de fond, din care

¹⁾ În tot cuprinsul lucrării, textele neurmte de indicarea actului normativ sunt cele din Codul de procedură civilă decretat la 9 septembrie 1865, promulgat la 11 septembrie 1965, pus în aplicare începând cu 1 decembrie 1865, publicat în ediție oficială elaborată de Ministerul Justiției în octombrie 2000, cu modificările și completările aduse până la data de 31 decembrie 2010.

²⁾ Urmând modelul, dar într-o formă perfecționată, noul Cod de procedură civilă (denumit în continuare „NCPC”), aprobat prin Legea nr. 134/2010 (M. Of. nr. 485 din 15 iulie 2010), reglementează căile de atac în Cartea a II-a, „Procedura contencioasă”, Titlul II, „Căile de atac”.

³⁾ Codul din 1865 cunoștea drept cale ordinară, alături de apel, și opoziția (art. 154-158) pusă la îndemâna părții condamnate în lipsa sa (*Em. Dan*, Codul de procedură civilă adnotat, ed. a 2-a, „Librăria Universală Leon Alcalay”, București, 1914, p. 240-248; *L. Preușescu*, *Curs de procedură civilă, Întreprinderile Alexandru Botez*, București, 1947, p. 440-442).

ultimul se constituie în calea ordinară a apelului, singura de acest fel consacrată de cod.

Căile extraordinare¹⁾ sunt recursul²⁾, contestația în anulare și revizuirea³⁾.

Ca o precizare, toate căile au caracter comun, fiind la îndemâna părților și putând fi declanșate împotriva oricăror hotărâri, afară de cazul când legea le exclude⁴⁾.

¹⁾ Legea de organizare judecătorească din 1924 (M. Of. nr. 136 din 26 iunie 1924), care a abrogat prin art. 216 dispozițiile art. 305-315 din Codul de la 1865, reglementa (art. 213-215) acțiunea recursorie sau în daune contra judecătorilor în următoarele cazuri: 1. „dacă se pretinde că în timpul cercetării sau judecății pricinii au lucrat cu viclesug sau au fost mituiți”; 2. „în cazurile în care legea îi declară răspunzători”; 3. „în caz de tăgadă de dreptate”. Ea nu era privită ca o cale de atac propriu-zisă, ci ca o acțiune specială (P. Vasilescu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, vol. I, Institutul de Arte Grafice „Alexandru A. Țerek”, Iași, 1939, p. 311, pct. 374), îndreptată numai împotriva magistraților, „adică a tuturor persoanelor investite cu puterea de a da justiția și care concură la darea hotărârilor, precum judecători de pace, judecători de tribunale de județ, de curți de apel, de curți cu jurați, de Curte de Casațiune, judecători de instrucțiune, Minister Public” (G.G. Tocilescu, *Curs de procedură civilă*, partea III-a, procedura civilă propriu-zisă, Tipografia Gutenberg, Joseph Göbl, București, 1895, vol. III, p. 197). În prezent, răspunderea judecătorilor este antrenată în condițiile art. 94-97 din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și al procurorilor (republicată în M. Of. nr. 826 din 13 septembrie 2005).

²⁾ Până la modificarea adusă prin Legea nr. 59/1993, art. 329 din cod reglementa „recursul extraordinar”; pentru ample dezvoltări în materie (S. Zilberstein, V.M. Ciobanu, *Recursul și recursul extraordinar în procesul civil*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1987, p. 132-155). După acest moment, s-a introdus „recursul în anulare”, eliminat prin art. 1 pct. 16 din O.U.G. nr. 58/2003; cu privire la această instituție și critica ei (V.M. Ciobanu, *Tratat...*, vol. II, p. 461-474).

³⁾ În Titlul VI (art. 329-330⁷⁾, codul reglementează „Recursul în interesul legii”, care nu poate fi asimilat unei căi de atac, întrucât soluțiile instanței supreme nu au efect asupra hotărârilor judecătorești examinate și nici cu privire la situația părților din acele procese, pe de o parte, iar, pe de altă parte, este amplasat separat, după Titlul V ce reglementează căile extraordinare de atac. Are însă caracter obligatoriu și se impune instanțelor în judecarea cauzelor ulterioare pronunțării deciziei în această procedură.

⁴⁾ Spre exemplu, art. 282¹ ce înlătură apelul în unele situații, art. 619 alin. (5) C. proc. civ. ce nu permite revizuirea împotriva hotărârii de divorț (V.M. Ciobanu, *Tratat...*, vol. II, p. 530-531; R.M. Trif, *Desfacerea căsătoriei prin divorț și partajul bunurilor comune ale soților*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 272, pct. 531).

§2. Clasificare

4. O clasificare a căilor de atac este posibilă și necesară, pentru a trasa liniile directoare ce le caracterizează, doctrina mai veche¹⁾ și cea nouă²⁾ stabilind anumite criterii de departajare.

2.1. Căi ordinare și căi extraordinare de atac

5. Au caracter **ordinar**³⁾ căile obișnuite, care nu necesită o normare specială a cazurilor de exercitare și deci sunt apte să declanșeze controlul atât sub aspectul netemeinicii, cât și pentru nelegalitate, chiar dacă cuprind o motivare succintă sau nu sunt motivate deloc⁴⁾. Singura cale ordinară⁵⁾ cunoscută codului este apelul (art. 282-298 C. proc. civ.).

După calificarea legală, au caracter **extraordinar** căile de atac ce pot fi exercitate numai pentru motivele limitativ prevăzute de cod, ce vizează în regulă generală nelegalitatea hotărârii și nimicesc puterea de lucru

¹⁾ V.G. *Cădere*, op. cit., p. 371.

²⁾ I. Stoenescu, S. Zilberstein, *Drept procesual civil. Căile de atac și procedurile speciale*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1981, p. 14; V.M. Ciobanu, *Tratat...*, vol. II, p. 319-321; M. Tăbârcă, *Drept procesual civil*, vol. II, Ed. Universul Juridic, București, 2005, p. 5-7.

³⁾ Clasificarea analizată este reliefată de NCPC în art. 450. Cu privire la critica clasificării (I. Deleanu, *Dispoziții generale cu privire la exercitarea căilor de atac în proiectul Codului de procedură civilă*, în R.R.D.P. nr. 5/2009, p. 25-29). Autorul, distingând între căile de reformare și cele de retractare, susține că „recursul nu poate fi calificat nici ca o cale de atac de reformare, nici ca o cale de atac de retractare sau, cel mult, s-ar putea spune că, uneori, dar numai uneori și la nivelul anumitor instanțe de control judiciar, recursul este o cale de atac de reformare”, opinie cu care nu suntem de acord, limitându-ne la a spune că nu nivelul instanței de control determină caracterul de reformare al recursului, ci natura și funcțiile acestuia. De altfel, autorul nu indică și instanțele în fața cărora recursul și-ar pierde caracterul reformativ.

⁴⁾ Conform art. 292 alin. (2) C. proc. civ., în cazul în care apelul nu se motivează ori motivarea apelului sau întâmpinarea nu cuprinde motive, mijloace de apărare sau dovezi noi, instanța de apel se va pronunța, în fond, numai pe baza celor invocate la prima instanță.

⁵⁾ În literatură (M. Tăbârcă, *Drept...*, vol. II, p. 5) este caracterizat ca o cale ordinară și recursul arătat în art. 304¹ C. proc. civ., opinie pe care nu o împărtășim fie și din considerente ce țin de calificarea dată acestuia de legiuitor, ca extraordinară.

judecat a acesteia, în tot sau în parte¹⁾. În această categorie se înscriu recursul (art. 299-316 C. proc. civ.), contestația în anulare (art. 317-321 C. proc. civ.) și revizuirea (art. 322-328 C. proc. civ.)²⁾.

2.2. Căi de atac de reformare și căi de atac de retractare

6. De această dată, împărțirea se face după criteriul instanței competente să judece calea de atac. **Reformarea** semnifică o schimbare, reînnoire, care în cazul hotărârii judecătorești nu poate proveni decât din partea unei instanțe superioare, care o analizează într-o altă lumină și poate ajunge la o concluzie diferită decât cea la care s-a oprit judecătorul a cărui soluție este contestată. Au caracter reformativ apelul și recursul, ambele fiind judecate de instanța imediat superioară (art. 282, art. 299 C. proc. civ.).

Spre deosebire, **retractarea** înseamnă retragerea, revenirea asupra a ceea ce s-a decis, ce înseamnă că instanța care a pronunțat hotărârea are sarcina de a-și reanaliza propria soluție și să o anuleze sau să o schimbe dacă găsește că motivele invocate sunt întemeiate. Sunt căi de retractare contestația în anulare, revizuirea³⁾, precum și reexaminarea arătată în art. 108⁵ C. proc. civ. împotriva încheierii de amendare sau despășubire.

2.3. Căi de atac devolutive și căi de atac nedevolutive

7. După cum determină o nouă judecată asupra fondului, neapărat asupra dreptului litigios, suntem în prezența căilor **devolutive**, ce

¹⁾ Spunem în parte, întrucât, spre exemplu, contestația în anulare specială pentru motivul prevăzut de art. 318 teza a II-a are ca efect reluarea judecății numai pentru motivul necercetat de instanța de recurs.

²⁾ Unii autori (*M. Tăbărcă, Drept...*, vol. II, p. 6; *V.M. Ciobanu, Tratat...*, vol. II, p. 319) califică drept cale extraordinară și recursul în interesul legii, opinii cu care nu suntem de acord, pentru motivele expuse – vezi *supra*, p. 6, nota 3 de subsol.

³⁾ Excepția o constituie revizuirea întemeiată pe dispozițiile art. 322 pct. 7, care, potrivit art. 323 alin. (2) C. proc. civ., se judecă de instanța mai mare în grad față de instanța sau instanțele care au pronunțat hotărârile potrivnice. Dispoziția nu schimbă însă caracterul retractabil al revizuirii, întrucât instanța investită nu face decât să anuleze ultima hotărâre dacă găsește că sunt întrunite cerințele puterii de lucru judecat și este normal să fie judecată de o instanță superioară, din moment ce aceeași instanță se află în „conflict” și nu a putut să statueze unitar în aceeași cauză.

permit o recercetare în cadrul investiției, limitată la administrarea probelor admise de legea procesual civilă, și **nedevolutive**, care restricționează cenzura și probațiunea numai în marja stabilită de motivele pentru care se exercită.

Primul caracter îl au apelul¹⁾ și reexaminarea²⁾, iar al doilea recursul³⁾ și căile de retractare și se păstrează chiar dacă ulterior admiterii lor se procedează la judecata în fond, întrucât privește numai calea

¹⁾ Instanța de apel poate administra chiar și probele a căror necesitate rezultă din dezbateri [art. 292 alin. (1) C. proc. civ.].

²⁾ Vinovăția și prejudiciul fiind stări de fapt, pot fi administrate orice dovezi în combaterea împrejurărilor ce au determinat instanța să aplice amenda sau să oblige la despăgubiri în condițiile art. 108³ C. proc. civ.

³⁾ În doctrină (*I. Deleanu*, Dispoziții..., p. 28), făcându-se o analiză critică a prevederilor art. 483 alin. (5) și (7) din proiectul noului Cod (actualul art. 492 NCPC), se acreditează ideea caracterului devolutiv al recursului, devoluțiunea fiind o „funcție a recursului subsecventă și aleatorie”, pe motiv că „din cuprinsul acestor dispoziții rezultă indubitabil că, în cazul rejudecării după casare, cu reținere, instanței de recurs de la nivelul tribunalului sau a curții de apel nu-i sunt aplicabile interdicțiile prevăzute de art. 479 (actual art. 486 NCPC) în materie de probațiune, devoluția realizându-se în plenitudine, în raport de circumstanțele cauzei”. Mai departe se susține că devoluțiunea nu poate fi exclusă nici la nivelul instanței supreme, față de dispozițiile art. 484 alin. (4) din proiect, „putându-se vorbi, la acest nivel, de o devoluțiune restrânsă și limitată”. Nu putem fi de acord cu această opinie, față de exprimarea clară din art. 475 (actual art. 477 NCPC), ce permite exercitarea recursului numai pentru motive de nelegalitate, și art. 477 alin. (3), care consacră scopul declarat al recursului de a asigura conformitatea hotărârii atacate cu legea, devoluțiunea fiind astfel *de plano* exclusă. Textele criticate își au corespondent în actualele norme înscrise în art. 312 alin. (4) și art. 314, care nu ridică semne de întrebare asupra caracterului nondevolutiv al recursului, știut fiind că, în caz de casare cu reținere, instanța care a judecat recursul s-a dezinvestit de misiunea sa în calea extraordinară, dobândind în puterea legii atribuțiile unei instanțe de fond. De aceea, judecata în fond de către aceiași judecători care au soluționat recursul nu conduce la concluzia transformării recursului într-o cale devolutivă. Pentru a curma controversele doctrinare, propunem reformularea sintagmei „rejudecarea procesului în fond se va face de către instanța de recurs” din alin. (1) al art. 492 cu expresia „rejudecarea procesului în fond se va face de către instanța care a judecat recursul”. În privința textului art. 483 alin. (4) din proiect (actual art. 491 NCPC), considerăm că nu poate fi pus la îndoială caracterul nondevolutiv al recursului, textul statuând că instanța supremă casează nu pentru a „rejudeca procesul în fond”, ci pentru a-și îndeplini misiunea de a asigura respectarea legii, starea de fapt rămânând neatinsă.

propriu-zisă¹⁾, nu și etapa următoare când, într-adevăr, pot fi administrate probele necesare dezlegării pricinii.

2.4. Căi de atac suspensive și căi de atac nesuspensive de executare

8. În acest caz, criteriul este dat de aptitudinea conferită de lege căii de atac de a suspenda executarea hotărârii ce face obiectul ei.

Este **suspensiv** de executare apelul și sunt **nesuspensive** celelalte căi pe care le-am amintit. Distincția nu este categorică, deoarece apelul poate să nu suspende executarea²⁾, ca în materie comercială (art. 720⁸ C. proc. civ.), după cum recursul este suspensiv în situațiile expres prevăzute de lege [art. 300 alin. (1) C. proc. civ.].

Desigur, avem în vedere suspendarea de drept, produsă prin simpla exercitare a căii de atac în termenul defipt de lege, însă nu trebuie omisă că sistarea executării poate fi dispusă judiciar în cadrul căilor extraordinare [art. 300 alin. (2)-(3), art. 319¹⁾, art. 325 C. proc. civ.] ori al procedurii necontencioase [art. 336 alin. (4) C. proc. civ.].

Secțiunea a 2-a

Căile de atac prevăzute de legi speciale

9. Cum am arătat, codul reprezintă dreptul comun în materia căilor de atac, însă prin legi speciale legiuitorul poate stabili și alte instrumente de control al hotărârilor judecătorești sau ale altor organe cu activitate jurisdicțională ce au titulaturi diferite, ca plângere, reexaminare, contestație, opoziție, acțiune în anulare, dar aceeași finalitate, de îndreptare a neregulilor conținute de act.

O analiză exhaustivă ar fi dificilă datorită inconsecvenței de reglementare și atribuirii unor diverse denumiri, ce ne determină să afirmăm că, *de lege ferenda*, însuși codul, în virtutea puterii de care se bucură, ar

¹⁾ În acest sens, *M. Tăbârcă*, *Drept...*, vol. II, p. 6-7.

²⁾ În literatură (*D.-M. Cosma*, *Cartea funciară*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 285, pct. 651) se semnalează cazul când plângerea împotriva registratorului de carte funciară este executorie, opinie la care achiesăm dacă ne raportăm la dispozițiile art. 336 alin. (1) teza I C. proc. civ., la care indirect se referă autorul, ce ne determină să fim de acord că nici apelul și nici recursul nu suspendă executarea.

trebui să reglementeze separat o singură cale de atac de acest tip, cel puțin sub aspectul titlului dat acesteia, exemplul de urmat fiind art. 1 pct. 2 ce se referă generic la „plângere”¹⁾.

Precizăm că, de regulă, aceste căi sunt de atributul judecătoreiei, dar nu este exclusă competența altor instanțe²⁾ sau organe jurisdicționale și, tocmai de aceea, insistăm într-o reglementare unitară care să cuprindă, pe materii, instanța competentă și cel puțin o procedură comună, diferențiată eventual de termenele de exercitare.

§1. Plângerea

10. În cadrul căilor speciale, plângerea este una comună prin care partea își arată nemulțumirea față de actul emis de un organ cu atribuții de jurisdicție exterior instanțelor judecătorești și poate fi formulată, spre exemplu, în materia azilului [art. 55 alin. (1) din Legea nr. 122/2006], publicității imobiliare³⁾ (art. 50 din Legea nr. 7/1996), contravențiilor (art. 31 din O.G. nr. 2/2001), împotriva refuzului executorului judecătoresc de a îndeplini un act (art. 53 din Legea nr. 188/2000) ori a notarului public de a îndeplini un act notarial (art. 100 din Legea nr. 36/1995), salarizării [art. 18 alin. (2), art. 27 alin. (2), art. 42 alin. (2) din anexa VI la Legea nr. 330/2009].

§2. Reexaminarea

11. De proveniență mai nouă în sistemul de atac, reexaminarea repune în discuție problema soluționată printr-o încheiere a instanței și o întâlnim, spre exemplu, în materia taxelor judiciare de timbru, când o exercită partea nemulțumită de modul lor de stabilire [art. 18 alin. (2) din Legea nr. 146/1997] sau cea interesată față de cererea de acordare a

¹⁾ Articolul 92 pct. 2 NCPC nu rezolvă problema, referindu-se generic la „căile de atac” supuse controlului judecătorilor.

²⁾ În concepția Legii nr. 330/2009, plângerile formulate de personalul instanțelor judecătorești sunt soluționate de Curtea de Apel București sau Înalta Curte de Casație și Justiție.

³⁾ Pentru dezvoltări asupra procedurii, *D.-M. Cosma*, op. cit., p. 284-294; *M. Nicolae*, *Tratat de publicitate imobiliară*, vol. II, Ed. Universul Juridic, București, 2006, p. 691-693; a se vedea și *I. Albu*, *Noile cărți funciare*, Ed. Lumina Lex, București, 1997, p. 103.

facilităților de plată [art. 21¹ alin. (3) din Legea nr. 146/1997]. Caracteristic este că reexaminarea reprezintă singura cale de atac, încheierea instanței care o rezolvă având caracter irevocabil.

§3. Contestația

12. Este o cale de atac frecvent întâlnită în cele mai diverse materii și vizează activitatea organelor administrativ-jurisdicționale, ale căror „hotărâri” trebuie înțelese în sens larg, ca incluzând orice act, indiferent de denumire, prin care se dă răspuns unei petiții. Așa fiind, poate fi contestată dispoziția primarului prin care se soluționează cererea de reconstituire sau întocmire ulterioară a actelor de stare civilă [art. 57 alin. (2) din Legea nr. 119/1996] sau notificarea adresată potrivit Legii nr. 10/2001, deciziile emise de organele de conducere ale entităților deținătoare, în temeiul aceluiași act normativ [art. 26 alin. (3)], hotărârea Comisiei Centrale de Contestații dată în contestația formulată împotriva deciziei de pensionare (art. 151 alin. (2) din Legea nr. 263/2010), hotărârea colegiului de conducere al curții de apel sau parchetelor de pe lângă acestea ori a Ministerului Justiției și Libertăților Cetățenești în materie de salarizare¹⁾ (art. 18, art. 27 și art. 42 din anexa VI a Legii nr. 330/2009). În materie electorală, la nivelul administrației publice locale, contestația poate fi formulată: împotriva soluției date de primar întâmpinării privind omisiunile, înscrierile greșite sau erorile din listele electorale; asupra modului de organizare și componenței birourilor electorale; contra soluției de acceptare sau respingere a unei candidaturi [art. 16 alin. (5), art. 39, art. 52 din Legea nr. 67/2004²⁾]. Contestația reprezintă calea de atac prin care persoana interesată solicită birourilor electorale sau instanțelor judecătorești respectarea dispozițiilor privind alegerea Camerei Deputaților și Senatului (art. 2 pct. 17 din Titlul I al Legii nr. 35/2008³⁾) și poate fi formulată împotriva: deciziei

¹⁾ Spre exemplu, contestațiile adresate de personalul auxiliar și conex colegiului de conducere al Curții de Apel Brașov, soluționate prin hotărârea nr. 81 din 18 decembrie 2009.

²⁾ Legea nr. 67 din 25 martie 2004 pentru alegerea autorităților administrației publice locale (republicată în M. Of. nr. 333 din 17 mai 2007).

³⁾ Legea nr. 35 din 13 martie 2008 pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului și pentru modificarea și completarea Legii nr. 67/2004 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, a Legii administrației publice locale nr. 215/2001

Biroului Electoral Central de admitere sau respingere a protocolului de constituire a alianței electorale [art. 9¹ alin. (4) și (5)]; modului de formare și componenței birourilor electorale (art. 21); dispoziției biroului teritorial județean al Autorității Electorale Permanente sau primarului, de soluționare a întâmpinărilor privind omisiunile, înscrierile greșite ori alte erori din Registrul electoral, respectiv listele electorale [art. 24 alin. (4), art. 26 alin. (8)]; soluției de acceptare sau respingere a unei candidaturi (art. 32); înregistrării semnelor electorale [art. 35 alin. (6)]; acreditării ori respingerii solicitării de acreditare a reprezentanților presei scrise, radioului și televiziunilor din România, dată de Autoritatea Electorală Permanentă (art. 43). Mai amintim contestația de competența judecătorului-sindic formulată în procedura insolvenței [art. 33 alin. (4), art. 122 alin. (3) din Legea nr. 85/2006¹⁾] și cea în domeniul brevetelor de invenție (art. 51 din Legea nr. 64/1991²⁾).

§4. Opoziția

13. Spre deosebire de trecut, opoziția și-a pierdut din forța dată de o cale de atac, nefiind în prezent reglementată³⁾ de Codul de procedură civilă, însă o întâlnim în proceduri speciale ca a insolvenței [art. 32 alin. (2) din Legea nr. 85/2006], unde este calificată ca o etapă ce se înscrie în mecanismul⁴⁾ complex de declarare de către judecătorul-sindic a stării de insolvabilitate a debitorului și un mijloc de apărare de care beneficiază creditorii⁵⁾, cambiei și biletului la ordin (art. 62, art. 90 din Legea nr. 58/1934) sau cecului (art. 54, art. 68 din Legea nr. 59/1934)⁶⁾.

și a Legii nr. 393/2004 privind Statutul aleșilor locali (M. Of. nr. 196 din 13 martie 2008).

¹⁾ Legea nr. 85 din 5 aprilie 2006 privind procedura insolvenței (M. Of. nr. 359 din 21 aprilie 2006).

²⁾ Legea nr. 64 din 11 octombrie 1991 privind brevetele de invenție (republicată în M. Of. nr. 541 din 8 august 2007).

³⁾ Pentru dezvoltări, inclusiv critica reglementării opoziției, *Gh. Buta*, Jurisdicția comercială. Teorie și jurisprudență, Ed. Lumina Lex, București, 2003, p. 420-430.

⁴⁾ A se vedea Decizia Curții Constituționale nr. 585/2006 (M. Of. nr. 903 din 7 noiembrie 2006).

⁵⁾ Pentru dezvoltări, *E. Tănăsică*, Opinii cu privire la opoziția creditorilor la încheierea de deschidere a procedurii insolvenței, în *Dreptul* nr. 3/2008, p. 118-125.

⁶⁾ În literatură (*Gh. Buta*, op. cit., p. 428-430) se arată că, în sens strict procedural, are natura unei căi de atac numai opoziția prevăzută de art. 90 din Legea

Nu este exclusă în materia dobândirii dreptului de proprietate prin uzucapiunea necontencioasă¹⁾ reglementată de Decretul-lege nr. 115/1938, dacă posesia a început sub imperiul acestuia²⁾, unde se prezintă ca o

nr. 58/1934 asupra cambiei și biletului la ordin și art. 68 din Legea nr. 59/1934 asupra cecului, întrucât se exercită împotriva unei hotărâri judecătorești (a ordonanței președintelui judecătoriei date în baza art. 89 din Legea nr. 58/1934, respectiv art. 67 din Legea nr. 59/1934 – n.n.), nu și cea formulată de debitor contra executării (art. 62 din Legea nr. 58/1934, art. 54 din Legea nr. 59/1934), care nu are un asemenea obiect. Suntem de acord cu opinia, arătând totuși că, și în acest ultim caz, opoziția poate fi privită, în sens larg, ca o cale de atac procedurală, ca și contestația la executare, cum de altfel înclină și autorul în partea finală a studiului (p. 430).

¹⁾ Art. 130 din Decretul-lege nr. 115/1938 reglementează în amănunt procedura, în care se înscrie și opoziția.

²⁾ În literatură (*M. Nicolae*, *Tratat de publicitate imobiliară*, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2006, p. 363), analizându-se corelația Decretului-lege nr. 115/1938 cu Legea nr. 7/1996, se arată că, „în ce privește domeniul de aplicare a celor două reglementări, odată cu punerea în aplicație a dispozițiilor noii legi, Decretul-lege nr. 115/1938 și-a restrâns în mod considerabil aplicarea, întrucât toate transmisiunile și constituiri de drepturi reale trebuie să se facă în **noile cărți funciare**. Ceea ce diferă însă este felul înscrierii în noile cărți funciare, iar nu și regimul de carte funciară aplicabil, care este unul singur, cel prevăzut de Legea nr. 7/1996, republicată. Prin urmare, în zonele de carte funciară, respectiv în unitățile administrativ-teritoriale – comune, orașe sau municipii – în care este pus în aplicare cadastrul general, **se întocmesc noi cărți funciare** în care **înscrierea are caracter definitiv**; în caz contrar, adică dacă lucrările cadastrale nu sunt finalizate, se vor face numai **înscrieri cu caracter nedefinitiv**, urmând ca înscrierea definitivă să se facă la data punerii în aplicare a cadastrului general și pe acel teritoriu” (termenii definitivă și nedefinitivă nu mai sunt de actualitate urmare a modificărilor aduse Legii nr. 7/1996 prin Legea nr. 247/2005 – n.n.). Pentru explicații, *D.-M. Cosma*, op. cit., p. 46). Dacă, sub aspectul aplicabilității procedurii înscrierii în cartea funciară din sistemul Legii nr. 7/1996, suntem de acord cu autorul, nu putem face abstracție de regula că actul juridic rămâne cărmuit de legea în vigoare la data încheierii lui și deci în planul dreptului substanțial se impun condițiile arătate în acest ultim act normativ. Înseamnă că acțiunile de carte funciară – în prestație tabulară și rectificarea tabulară – ce au ca obiect înscrierea în cartea funciară a unor drepturi reale imobiliare prevăzute în acte juridice valabil încheiate anterior intrării în vigoare a Legii nr. 7/1996 sunt guvernate de dispozițiile Decretului-lege nr. 115/1938, cum s-a pronunțat și instanța supremă prin Decizia nr. 21 din 12 decembrie 2006, în recurs în interesul legii. Identic se pune problema în cazul prescripției achizitive dacă posesia a început sub imperiul Decretului-lege nr. 115/1938, chiar dacă se împlinește după intrarea în vigoare a Legii nr. 7/1996 (în acest sens, I.C.C.J., S.U., Decizia nr. 86 din 10 decembrie 2007), și, în consecință, în materia care ne interesează, procedura necontencioasă – ce include opoziția – va dăinui până la împlinirea termenelor achizitive.

piedică ce transformă procedura într-una de drept comun, desfășurată după regulile stricte ale aceleiași act normativ¹⁾.

§5. Acțiunea în anulare

14. Este specifică procedurilor privind somația de plată (art. 8 din O.G. nr. 5/2001²⁾) și combaterea întârzierii executării obligațiilor de plată rezultate din contracte comerciale (art. 13 din O.U.G. nr. 119/2007³⁾), cererilor în materie comercială, când se urmărește desființarea unor acte nelegale produse de organele reprezentative ale societăților comerciale (art. 132 din Legea nr. 31/1990), brevetelor de invenție (art. 55 din Legea nr. 64/1991 republicată), concordatului preventiv [art. 32 alin. (1) din Legea nr. 381/2009⁴⁾] sau arbitraj (art. 364 C. proc. civ.). Nu trebuie confundată cu contestația în anulare ce are ca obiect numai hotărâri judecătorești și nici cu acțiunea în nulitatea tranzacției (art. 1712-1716 C. civ.), ce privește condițiile de fond ale contractului judiciar.

¹⁾ Textele art. 58 – referitor la continuarea înscrierilor în cărțile funciare deschise conform Decretului-lege nr. 115/1938, după intrarea în vigoare a Legii nr. 7/1996 – și art. 69 alin. (2) – privind încetarea aplicabilității Decretului-lege nr. 115/1938 la finalizarea lucrărilor de cadastru general pe teritoriul unei unități administrativ-teritoriale –, ambele din Legea nr. 7/1996, au făcut obiect al controlului de constituționalitate pe motiv că sunt contrare prevederilor art. 16 alin. (1) din Constituție, excepția fiind respinsă prin Decizia nr. 653 din 10 iunie 2008 (M. Of. nr. 509 din 7 iulie 2008), decizie care vine în sprijinul ideii pe care am exprimat-o în nota precedentă.

²⁾ O.G. nr. 5 din 19 iulie 2001 privind procedura somației de plată, publicată în M. Of. nr. 422 din 30 iulie 2001, aprobată prin Legea nr. 5/2003 (M. Of. nr. 26 din 20 ianuarie 2003).

³⁾ O.U.G. nr. 119 din 24 octombrie 2007 privind măsurile pentru combaterea întârzierii executării obligațiilor de plată rezultate din contracte comerciale (M. Of. nr. 738 din 31 octombrie 2007). Ordonanța transpune Directiva nr. 2000/35/CE privind combaterea întârzierii plăților în tranzacțiile comerciale (J.O. nr. L 200 din 8 august 2000).

⁴⁾ Legea nr. 381 din 10 decembrie 2009 privind introducerea concordatului preventiv și mandatului ad-hoc (M. Of. nr. 870 din 14 decembrie 2009).

Secțiunea a 3-a

Principiile exercitării căilor de atac

15. Fie că este dominată de oficialitate sau de interese private, orice procedură judiciară trebuie să se desfășoare sub semnul legalității, ce reprezintă stindardul de afișare a dreptății și principiu suprem care, în componentele sale, exprimă realitatea că instanța judecătorească, dar și justițiabilii trebuie să se conformeze unor precepte de natură să satisfacă interesul major al aflării adevărului judiciar.

Ca mecanism complex, procesul nu poate fi lăsat în arbitriul, în orice fază s-ar găsi, și, de aceea, se impun anumite reguli specifice, cu precădere în căile de atac, care să disciplineze judecata și ne referim la principiile legalității, ierarhiei, unicității și neagrării situației în propria cale de atac.

§1. Legalitatea căilor de atac

16. Este principiul¹⁾ ce dă expresie normei constituționale din art. 129, după care căile de atac pot fi exercitate în condițiile legii, reluat în art. 17 din Legea nr. 304/2004, ce semnifică dreptul de a solicita desființarea unei hotărâri numai prin mijloacele expres arătate de normele ce reglementează materia respectivă. Înseamnă că o hotărâre judecătorească este supusă controlului în condiții strict legale, părțile ori instanța neavând niciun rol în determinarea lor, însă revine instanței investite sarcina de a califica cererea, care poate purta o denumire greșită (art. 84 C. proc. civ.). Lipsa din dispozitiv a mențiunii căii de atac

¹⁾ NCPC reglementează expres principiul în art. 451, care în alin. (2) statuează că „Mențiunea inexactă din cuprinsul hotărârii cu privire la calea de atac deschisă contra acesteia nu are niciun efect asupra dreptului de a exercita calea de atac prevăzută de lege”, iar cu caracter de noutate și în respectarea legalității, în alineatul următor [„Dacă instanța respinge ca inadmisibilă calea de atac exercitată de partea interesată în considerarea dispozițiilor alin. (2), hotărârea pronunțată de instanța de control judiciar va fi comunicată, din oficiu, tuturor părților care au luat parte la judecata în care s-a pronunțat hotărârea atacată. De la data comunicării începe să curgă, dacă este cazul, termenul pentru exercitarea căii de atac prevăzute de lege”], dă dreptul de a fi atacată hotărârea instanței, fondată pe un fine de neprimire, ce greșit a considerat că nu este admisibil controlul judiciar.

nu răpește dreptul de a fi declanșată¹⁾, după cum indicarea greșită nu obligă instanța superioară să o respecte, iar partea să se prevaleze de eroare pentru a justifica lipsa de diligență în motivarea ei²⁾.

Tot în aplicarea acestui principiu, este de relevant că menționarea eronată a termenului în care este deschis apelul sau recursul³⁾ nu dă dreptul de examinare dacă nu a fost respectat, întrucât stabilirea lui este de atributul legiuitorului, și nu al judecătorului⁴⁾.

De la regula legalității nu se face rabat nici în situațiile tranzitorii, art. 725 alin. (3) C. proc. civ. stabilind imperativ că „hotărârile pronunțate înainte de intrarea în vigoare a legii noi rămân supuse căilor de atac și termenelor prevăzute de legea sub care au fost pronunțate”, rezultând că traiectul procesual este cel stabilit la momentul⁵⁾ dării hotărârii susceptibile de atac, și nu de la intrarea în vigoare a legii noi de procedură, deși este de imediată aplicare [art. 725 alin. (1) C. proc. civ.]⁶⁾, dându-se eficiență principiului neretroactivității și programului de control avut în

¹⁾ V.M. Ciobanu, *Tratat...*, vol. II, p. 321.

²⁾ Partea nu poate, așadar, să înlăture nulitatea recursului nemotivat în termen, invocând mențiunea din dispozitiv că hotărârea este supusă apelului. Pentru ipoteza recalificării căii de atac în funcție de criteriul valoric, a se vedea G.C. Frențiu, *Legalitatea căilor de atac și dreptul efectiv de acces la o instanță*, în *Dreptul nr. 11/2008*, p. 175-180.

³⁾ Ne referim la aceste căi de atac, deoarece în dispozitivul hotărârii nu se indică niciodată că hotărârea este supusă căilor de retractare, art. 261 pct. 7 C. proc. civ. vizând numai căile de atac dintr-un ciclu procesual obișnuit.

⁴⁾ În acest sens, C.A. Cluj, s. civ., dec. nr. 364/1999, în B.J. 1999, p. 221. „Recunoașterea unei căi de atac în alte situații decât cele prevăzute de legea procesuală constituie o încălcare a principiului legalității acesteia, precum și al principiului constituțional al egalității în fața legii și autorităților și, din acest motiv, apare ca o situație inadmisibilă în ordinea de drept” (I.C.C.J., s. com., dec. nr. 2982 din 21 octombrie 2008, în *J.S.Com. 2008*, p. 323-325).

⁵⁾ În doctrină se vorbește de „actualitatea” căilor de atac (*I. Deleanu, Tratat...*, 2007, vol. II, p. 125).

⁶⁾ „Numai regulile procedurale prin care căile de atac existente la acest moment se pun în valoare sunt guvernate de legea în vigoare la data când se exercită. Ar fi grav afectat principiul neretroactivității și încălcat brutal art. 725 alin. (4) C. proc. civ. dacă s-ar încerca să se valorifice prin intermediul unei căi de atac existente la momentul pronunțării motive care au fost adăugate de o lege nouă, ce nu era în vigoare la data pronunțării” (V.M. Ciobanu, *Notă la deciziile nr. 3628/2001 și nr. 3629/2001 date de Secția civilă a Curții Supreme de Justiție*, în P.R. nr. 1/2002, p. 60-63).

vedere de parte, care nu este surprinsă de posibila suprimare sau adăugare a unei căi, gândită de forul legislativ¹⁾.

§2. Ierarhia căilor de atac

17. Este principiul²⁾ ce statornicește ordinea în care pot fi exercitate căile de atac și decurge din normele ce stabilesc obiectul acestora. Apelul privește hotărârile date în primă instanță (art. 282 C. proc. civ.), iar recursul pe cele date în apel și, prin excepție, dar numai în cazurile stabilite de lege, sentințele și încheierile date în prim grad [art. 299 alin. (1) C. proc. civ.]. Contestația în anulare are ca obiect hotărârile irevocabile (art. 317-318 C. proc. civ.), care prin definiție au epuizat ciclul procesual în toate gradele de jurisdicție. Rezultă că accesul la o cale superioară este ierarhizat, părțile sau procurorul trebuind să urce treptele procesuale în ordinea stabilită, altfel spus, nu este permis recursul *omisso medio* dacă legea impune mai întâi apelul, după cum nu este deschisă calea extraordinară de retractare dacă nu s-a uzat de etapele reformatoare.

Unele precizări sunt necesare pentru înțelegerea corectă a mecanismului procesual. Cum am arătat, recursul este deschis dacă legea prevede că hotărârea primei instanțe nu este supusă apelului, de unde

¹⁾ S-a procedat în beneficiul părții când s-a deschis recursul împotriva hotărârilor definitive în vechiul sistem, prin art. V alin. (6) din Legea nr. 59/1993.

²⁾ Sub denumirea marginală „Ordinea exercitării căilor de atac”, în art. 453, NCPC reglementează această regulă și, cu caracter de noutate, permite exercitarea directă a recursului, prin excluderea apelului, dacă părțile consimt expres prin înscris autentic sau declarație verbală dată în fața instanței ce a pronunțat hotărârea atacată. Dispoziția a fost deja criticată (*I. Deleanu, Dispoziții...*, p. 34, inclusiv nota 40), arătându-se că prin convenția părților de a se judeca direct în recurs numai cu privire la încălcarea normelor de drept substanțial pot fi eludate normele cu caracter procedural, creându-se „o fisură gravă la fundamentul statului de drept, făcând să primeze totdeauna și necondiționat interesele personale în dauna celor generale”. Nu subscriem punctului de vedere, întrucât textul, privit ca unul de favoare pentru părțile care doresc terminarea mai rapidă a procesului, permițând judecata pentru nesocotirea normelor de drept substanțial, nu înlătură dreptul instanței de a invoca, din oficiu, motivele de ordine publică reliefate prin raportul completului de filtrare a recursului sau reținute de completul ce judecă recursul în ședință publică, or, motivele de ordine publică sunt de natură procedurală și deci deficiența semnalată este acoperită.

ideea că, în situații limitative, o cale extraordinară poate fi exercitată *per saltum* în dauna celei ordinare. Nu este obligatoriu ca o hotărâre să urmeze întreg parcursul procesual pentru a fi cenzurată în căile de retractare, opinie întemeiată pe distincția făcută de cod în materia contestației în anulare între „hotărârile irevocabile” și „hotărârile instanțelor de recurs”, care, deși au același caracter, pot fi atacate la momente diferite, fără ca primele să fi trecut prin apel ori recurs. Tot astfel, în revizuire, unde hotărârile pot fi retractate indiferent de instanța unde au rămas definitive, fără a se crea un impediment din faptul neepuizării tuturor căilor de atac.

În concursul dintre căile de atac sintetizăm următoarele **reguli**:

a) recursul nu poate fi exercitat mai înainte de apel, dacă legea nu permite în sens contrar; la fel revizuirea, întrucât hotărârea nu este definitivă, cu excepția situației când nu este supusă apelului;

b) contestația în anulare nu poate fi promovată concomitent cu apelul sau recursul, întrucât, prin natura motivelor, se exclud;

c) căile de retractare sunt disponibile numai după parcurgerea a cel puțin unuia dintre gradele de jurisdicție; partea care nu a urmat apelul sau recursul nu poate formula contestația în anulare comună (art. 317 C. proc. civ.¹⁾) și nici pe cea specială care are ca obiect hotărârile din recurs;

d) recursul și revizuirea pot coabita, întrucât legea nu interzice, chiar dacă vizează același aspect; spre exemplu, motivul de la pct. 6 al art. 304 C. proc. civ. este comun cu cel din art. 322 pct. 2, ce se constituie într-o excepție de la principiul enunțat;

e) retractarea poate fi cerută pe ambele căi, contestație în anulare și revizuire, în același timp, deoarece privesc motive diferite.

Mai precizăm că regula ierarhizării nu este afectată dacă în timpul rejudecării în fond, după desființarea sau casarea cu trimitere, intervine o lege nouă care suprimă o cale de atac existentă în primul ciclu de

¹⁾ Condiția de admisibilitate este ca partea să nu fi putut invoca motivele contestației **pe calea apelului sau recursului**, și nu **în apel sau în recurs**, fiind indiferentă calitatea pe care a avut-o, chiar de intimat.

judecată, caz în care principiul analizat se armonizează cu cel al legalității în aplicarea normei înscrise în art. 725 alin. (1) C. proc. civ.¹⁾

§3. Unicitatea dreptului de a exercita o cale de atac

18. Ca orice drept procesual, și exercițiul căilor de atac nu poate fi exercitat abuziv, la nesfârșit, întrucât s-ar ajunge la procese interminabile, prejudiciabile pentru părți și de natură să încarce nejustificat agenda instanței. De aceea, dreptul este unic²⁾, partea nemulțumită de soluția instanței având posibilitatea să uzeze o singură dată de instrumentele de control, față de oricare dintre cererile, principale sau accesorii, rezolvate prin hotărâre, asigurându-se în acest mod protecția lucrului judecat și finalitatea procedurii judiciare.

Caracterul unic privește numai apelul și recursul din cadrul unui ciclu procesual³⁾, nu și exercițiul acestora împotriva hotărârii date ca urmare a desfășurării sau casării cu trimitere, când suntem în prezența unei alte hotărâri. De asemenea, sunt sustrate de sub unicitate revizuirea și contestația în anulare, care pot fi declarate pentru oricare dintre motivele legale, întrucât vizează situații diferite și nu s-ar putea opune puterea de lucru judecat. Comportă discuții în acest sens doar contestația în anulare, care poate fi formulată de mai multe ori (maxim patru) numai dacă motivul a apărut ulterior promovării celei anterioare, deoarece art. 321 C. proc. civ. prevede că „nu se poate face o nouă contestație pentru motive ce au existat la data celei dintâi” și ar fi atrasă inadmisibilitatea.

¹⁾ „Dispozițiile legii noi de procedură se aplică, din momentul intrării ei în vigoare, și proceselor în curs de judecată începute sub legea veche, precum și executărilor silite începute sub acea lege”.

²⁾ Unicitatea căii de atac este reglementată de art. 454 NCPC și reține atenția alin. (3), conform căruia, „În cazul în care prin aceeași hotărâre au fost soluționate mai multe cereri principale sau incidentale, dintre care unele sunt supuse apelului, iar altele recursului, hotărârea în întregul ei este supusă apelului. Hotărârea dată în apel este supusă recursului”, ce creează calea de atac a apelului pentru cererile care, privite separat, sunt supuse căilor de atac în mod diferit.

³⁾ „Unicitatea căilor de atac vizează apelul și recursul, care nu pot fi exercitate împotriva aceleiași hotărâri decât o singură dată, chiar dacă s-ar invoca alte motive decât cele deja rezolvate prin hotărârea anterioară” (*M. Tăbărcă, Drept...*, vol. II, p. 12).

§4. Neagravarea situației în propria cale de atac

19. *Non reformatio in peius* constituie un principiu fundamental ce exprimă regula că declararea unei căi de atac¹⁾ nu poate fi în detrimentul părții, căreia nu i se poate înrăutăți situația avută anterior, și ne mulțumim să amintim aici că se aplică oricărei forme de control judiciar²⁾, de reformare sau de retractare, urmând să îl dezvoltăm în secțiunile destinate procedurii de judecată a recursului și în fond după casare.

¹⁾ Pentru situația apelului, *V.M. Ciobanu, Tratat...*, vol. II, p. 362.

²⁾ Pentru dezvoltări asupra principiului, pe marginea Proiectului, *I. Deleanu, Dispoziții...*, p. 42-47.